

ข้อเสนอต่อ

การปรับมาตรฐานในร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากเวทีสานเสวนา

“รัฐ กับ ธรรมชาติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

โดย

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและ ๑๒ องค์กรภาคีร่วมจัด

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
Thailand Environment Institute

สภาทนายความ
สถาบันกฎหมายอาญา
เครือข่ายประชาชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
เครือข่ายผู้หญิงพิทักษ์สิทธิ

องค์กรภาติร่วมจัด
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.)
สถาบันพระปกเกล้า
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
สถาบันกฎหมายอาญา
มูลนิธิธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สภาพนาความ
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
ศูนย์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย
คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
เครือข่ายประชาชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
เครือข่ายผู้หญิงพิทักษ์สิทธิ

**ข้อเสนอต่อการปรับมาตราในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ... ฉบับรับฟังความคิดเห็น ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

ข้อเสนอต่อการปรับมาตราในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ... ฉบับรับฟังความคิดเห็นในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฉบับนี้ จัดทำขึ้นโดยการประมวลผลสรุปจากเวทีเสวนา เรื่อง “รัฐ กับ ธรรมชาติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ที่ผ่านมา ซึ่งจัดขึ้นที่ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ โดยความร่วมมือของเครือข่ายองค์กรร่วมจัด ๑๓ องค์กร ได้แก่

๑. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
๒. คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.)
๓. สถาบันพระปกเกล้า
๔. มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
๕. สถาบันกฎหมายอาญา
๖. มูลนิธิธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
๗. สภาทนายความ
๘. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๙. ศูนย์นิเวศธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๐. มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย
๑๑. คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๒. เครือข่ายประชาชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง
๑๓. เครือข่ายผู้หญิงพิทักษ์สิทธิ

ผู้เข้าร่วมเสวนา: จำนวน ๔๒๘ คน จากทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กร นักวิชาการ สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และประชาชนผู้สนใจทั่วไป ตามรายชื่อปรากฏแนบท้ายเอกสารนี้

ติดต่อประสานงาน: ศาสตราจารย์ ดร. สนิท อักษรแก้ว ประธานสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
และ ดร. สมฤดี นิโครวัฒนยิ่งยง ผู้อำนวยการอาวุโส
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ๑๖/๑๕๑-๔ เมืองทองธานี ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัด
นนทบุรี ๑๑๑๒๐ โทรศัพท์ ๐๒-๕๐๓-๓๓๓๓ ต่อ ๕๐๑ โทรสาร ๐๒-๕๐๔-๔๘๒๖-๘

ผู้เข้าร่วมเวทีสานเสวนานี้มีความเห็นตรงกันในการปรับร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ... ฉบับปรับปรุงความคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะใน มาตรา ๕๖ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๘๔ โดยมีข้อเสนอในการปรับมาตราทั้ง ๓ เป็นดังต่อไปนี้ (และมีข้อเสนอมาตราอื่นๆ นอกเหนือจากมาตรา ๕๖ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๘๔ ปรากฏในหน้า ๑๑ ถึง หน้า ๒๔)

มาตรา ๕๖ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงการด้านพลังงานและการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

ทั้งนี้ต้องกำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน และแน่นอน ตลอดจนกำหนดบทลงโทษกรณีที่หน่วยงานไม่ปฏิบัติตาม มาตรา ๕๖ วรรค ๑ และวรรค ๒

โดยแก้ไขจากร่างเดิม ดังนี้

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
มาตรา ๕๖ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน <u>โครงการด้านพลังงาน</u> และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ <u>ทั้งนี้ ต้องกำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน และแน่นอน ตลอดจนกำหนดบทลงโทษกรณีหน่วยงานไม่ปฏิบัติตาม มาตรา ๕๖ วรรค ๑ และ วรรค ๒</u>	ควรเพิ่มในส่วนโครงการด้านพลังงาน เข้าไปด้วย เนื่องจากมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนา เศรษฐกิจ และค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน เพิ่มเติมเรื่องกรอบเวลาและ บทลงโทษ ในมาตรา ๕๖ เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจน

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

มาตรา ๖๖ บุคคลย่อมมีสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ที่ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ

สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐ ชุมชน และสื่อชุมชนในการอนุรักษ์ ป่าไม้ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ผ่านเงื่อนไขทั้ง ๔ ประการ คือ ๑. ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ๒. จัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน ๓. จัดให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ โดยจะต้องให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียได้พิจารณาศึกษาโครงการล่วงหน้า และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการที่ถูกต้อง เทียงตรง และพอเพียง ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ก่อนดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อีกทั้งกำหนดบทลงโทษกรณีที่มีการปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้ง ๔. ให้คณะกรรมการองค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคมด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการ ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนภาคประชาชนให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การกระทำของรัฐที่มีผลเป็นการถอนสภาพทรัพย์สินของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน จะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อน

สิทธิของบุคคลและชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

กระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม จะต้องเป็นไปโดยรวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ทันการณ์ โดยมีองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รวมทั้งจากภัยพิบัติร้ายแรงอื่นๆ มีสิทธิได้รับการเยียวยาในเบื้องต้น รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือ ทางกฎหมายและทางเทคนิคที่เพียงพอจากรัฐ

จัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนสามารถฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมในศาลสิ่งแวดล้อมได้โดยตรง อีกทั้งคดีสิ่งแวดล้อมต่างๆ กำหนดให้มียุทธวิธีโดยไม่มีกำหนดอายุความ

โดยแก้ไขจากร่างเดิม ดังนี้

ข้อเสนอต่อการปรัปร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
<u>มาตรา ๖๖ บุคคลย่อมมีสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยที่ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ</u> สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมด้วยรัฐ และชุมชน และสื่อชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ผ่านเงื่อนไขทั้ง ๔ ประการ คือ ๑. ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ๒. และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน ๓. จัดให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ โดย	- เพื่อเพิ่มสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น - ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับเพียงองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่รวมถึงองค์กรอื่น เช่น องค์กรผู้หญิง องค์กรเพื่อเด็ก ฯลฯ ด้วยที่เกี่ยวข้อง - ผู้แทนต้องได้รับแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัย เนื่องจากต้องเป็นสถาบันหรือองค์กรที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียอิสระ ไม่ใช่ว่าจ้างวิจัย จะทำให้ผลการประเมินออกมา ไม่ตรงกับที่ควรจะเป็น และปล่อยให้ผ่านการประเมิน EIA - คณะบุคคลต้องไม่มีส่วนได้เสียกับโครงการ - คำว่า “อย่างรุนแรง” ควรตัดออก - เพิ่มคำว่า “และทรัพยากรธรรมชาติ” - เปลี่ยน “องค์กรอิสระ” เป็น “คณะกรรมการองค์กรอิสระ” (องค์กรอิสระ ควรมี ตัวแทนจาก

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม

ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
<u>จะต้องให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียได้พิจารณาศึกษาโครงการล่วงหน้า และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการที่ถูกต้อง แท้จริง และพอเพียง ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ก่อนดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อีกทั้งกำหนดบทลงโทษกรณีที่มีการปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งได้ ๔. ให้คณะกรรมการองค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนภาคประชาสังคมด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการ ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนภาคประชาชนให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</u> <u>การกระทำของรัฐที่มีผลเป็นการถอนสภาพทรัพย์สินของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน จัดตั้งจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อน</u> <u>สิทธิของบุคคลและชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง</u> <u>กระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม จัดตั้งเป็นไปโดยรวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ทันการณ์ โดยมีองค์กรวินิจัยชี้ขาดที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม</u> <u>บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากปัญหาสิ่งแวดล้อม</u>	ภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ประชาชน หรือท้องถิ่น) - การดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต้องผ่านทั้ง ๔ เงื่อนไขจึงจะดำเนินโครงการได้ จึงมีความคลุมเครือ คือไม่ผ่านก็ทำได้ โดยเฉพาะกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผู้มีส่วนได้เสีย ควรระบุว่าบุคคลดังกล่าวต้องมีการตัดสินใจอย่างไร มีข้อเสนอแบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ - คงไว้แบบเดิมนี้ เพราะความคลุมเครือจะทำให้ยังไม่ต้องสรุปโดยทันที เนื่องจากโครงการขนาดต่างกัน มีผลกระทบและเวลาต่างกัน การพิจารณาตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับแต่ละกรณีไป - เพื่อต้องการให้เกิดความคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ต้องผ่านกระบวนการทั้งสี่ตามเงื่อนไขจึงสามารถดำเนินการได้ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
<u>ล้อมอย่างรุนแรง รวมทั้งจากภัยพิบัติร้ายแรงอื่นๆ มีสิทธิได้รับการเยียวยาในเบื้องต้น รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือ ทางกฎหมายและทางเทคนิคที่เพียงพอจากรัฐ</u> <u>จัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนสามารถฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมในศาลสิ่งแวดล้อมได้โดยตรง อีกทั้งคดีสิ่งแวดล้อมต่างๆ กำหนดให้มีผลย้อนหลัง โดยไม่กำหนดอายุความ</u>	

มาตรา ๘๔ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินโดยให้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่นั้น ๆ ตามหลักวิชาให้ครอบคลุมทั่วประเทศทั้งผืนดิน ผืนน้ำ และจัดให้มีผังเมืองรวม ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมดังกล่าวโดยกำหนดมาตรฐานการใช้ที่ยั่งยืนด้วยการให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อนโยบายการใช้ที่ดินนั้นร่วมในการตัดสินใจด้วย

(๒) ดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึงโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น

(๓) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) จัดระบบการดูแลและการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้ประชาชนมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมอย่างยั่งยืน

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

(๕) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ โดยให้ประชาชน ชุมชน องค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนดังกล่าวด้วย

(๖) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล

(๗) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

(๘) ควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

(๙) รัฐต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างประเทศในการคุ้มครองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้ทำการตกลงไว้แล้ว ทั้งนี้ การปฏิบัติดังกล่าวต้องไม่ขัดกับสิทธิของบุคคลและชุมชนในมาตรา ๖๖

(๑๐) รัฐต้องสงวนรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงอนุชนรุ่นหลัง

(๑๑) รัฐต้องกำหนดเขตอนุรักษ์ให้มีความชัดเจน เพื่อช่วยสนับสนุนการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบในระยะยาว

โดยแก้ไขจากร่างเดิม ดังนี้

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
มาตรา ๘๔ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้ (๑) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินโดยให้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่นั้น ๆ ตามหลักวิชาให้ครอบคลุมทั่วประเทศทั้งผืนดิน ผืนน้ำ	

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม

ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
และจัดให้มีผังเมืองรวม ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ดังกล่าวโดยกำหนดมาตรฐานการใช้อย่างยั่งยืนด้วย <u>น้ำและให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีได้รับผลกระทบต่อนโยบายการใช้ที่ดินนั้นร่วมในการตัดสินใจด้วย</u> (๒) ดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึงโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น (๓) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ (๔) จัดระบบการดูแลและการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้ <u>ประชาชนเกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตรอย่างยั่งยืน</u> (๕) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ โดยให้ประชาชน ชุมชน <u>องค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการ</u> และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนดังกล่าวด้วย (๖) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล (๗) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน (๘) ควบคุมและกำจัดการสะสมมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน	- มาตรา ๘๔ (๔) แก้ไขเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการใช้น้ำในทุกๆ ด้าน ไม่ใช่เฉพาะด้านการเกษตรอย่างเดียว การที่ร่างรัฐธรรมนูญจำกัดให้รัฐจัดหาทรัพยากรน้ำให้กับการเกษตร ทำให้คนกลุ่มอื่นไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือไม่เท่าเทียม เช่น ด้านอุตสาหกรรม ด้านอุปโภค บริโภค และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงควรแก้ไขเป็นการจัดหาน้ำให้กับประชาชน - การจัดการน้ำต้องคำนึงถึงความยั่งยืน ไม่ใช่เน้นเรื่องความต้องการใช้/บริโภค เฉพาะหน้าเท่านั้นเป็นเป้าหมาย - มาตรา ๘๔ (๕) เพิ่ม “องค์กรภาคประชาสังคม และนักวิชาการ”

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
<u>(๕) รัฐต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างประเทศในการคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รัฐได้ทำการตกลงไว้แล้ว ทั้งนี้ การปฏิบัติดังกล่าวต้องไม่ขัดกับสิทธิของบุคคลและชุมชนในมาตรา ๖๖</u> <u>(๑๐) รัฐต้องสงวนรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงอนุชนรุ่นหลัง</u> <u>(๑๑) รัฐต้องกำหนดเขตอนุรักษ์ให้มีความชัดเจน เพื่อช่วยสนับสนุนการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบในระยะยาว</u>	- เพิ่มข้อ ๕-๑๑ เพื่อให้แนวนโยบายแห่งรัฐด้านสิ่งแวดล้อมมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอแนะจากเวทีสานเสวนา

เรื่อง “รัฐ กับธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

ในการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช... ฉบับรับฟังความคิดเห็น

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในมาตราอื่นๆ นอกเหนือจากมาตรา ๕๖ มาตรา ๖๖ และ มาตรา ๘๔

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
มาตรา ๖ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ <u>ทั้งนี้ การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐตามมาตรา ๖ สามารถนำไปใช้อ้างอิงในศาลได้</u>	เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
มาตรา ๔๑ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ การสืบทอดย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบทอดย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ	ควรระบุว่า สิทธิต้องได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง เพราะเกิดกรณีฟ้องร้องปกครองส่วนท้องถิ่นบังคับให้ชาวบ้านยกที่ดินทำกินหรือเวนคืนที่ดินเพื่อการสร้างสาธารณูปโภคใหม่ โดยนำวิธีการประชุมประชาคมหมู่บ้านมาใช้ในการบังคับ จึงเท่ากับว่าไม่ได้ให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชน
มาตรา ๔๒ การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ	- ควรเดิมคำว่า “บำรุง” ก่อนคำว่าและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมการดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม

ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรัปร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
การผังเมือง การส่งเสริม <u>บำรุงและรักษาคุณภาพ</u> สิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเกษตรหรือการอุตสาหกรรม การปฏิรูปที่ดิน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควร แก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายในการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การกำหนดค่าทดแทนตามวรรคหนึ่งต้อง กำหนดให้ได้อย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงราคาซื้อขายกัน ตามปกติ การได้มา สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และความเสียหายของผู้ถูกเวนคืน กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุ วัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการ เข้าซื้ออสังหาริมทรัพย์ไว้ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้เพื่อการ นั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดดังกล่าว ต้องคืนให้ เจ้าของเดิมหรือทายาท การคืนอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าของเดิมหรือ ทายาทตามวรรคสาม และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ ไป ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ	ประการหนึ่งในการเวนคืน อสังหาริมทรัพย์
มาตรา ๕๕ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือ ข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวนั้นจะกระทบต่อ ความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น	เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรัปร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
<u>หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และราชการส่วนท้องถิ่น ต้องแสดงความโปร่งใสในการให้ข้อมูลหรือข่าวสารที่ถูกต้อง อย่างพอเพียง และเที่ยงตรง</u> <u>เพื่อดำรงไว้ซึ่งสิทธิในการได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะจึงให้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานของสื่อชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรบุคคล และงบประมาณที่เพียงพอ เพื่อการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานสื่อชุมชน</u>	
<u>มาตรา ๖๑ บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยภาครัฐหรือหน่วยงานรับฟ้องไม่อาจจะละเลยหรือปฏิเสธการฟ้องร้องดังกล่าวได้</u> <u>ประชาชนมีสิทธิที่จะให้ข้อมูลข่าวสารแก่องค์การอิสระเพื่อติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง</u> บุคคลผู้ให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง	เพื่อรับรองสิทธิของประชาชนในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
<u>มาตรา ๖๕ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น</u>	- คำว่า “บุคคล ซึ่งรวมกันเป็นชุมชน” นั้นอาจหมายถึงคนเดียวทำไม่ได้ ทำให้สิทธิในการอนุรักษฯ ทำได้เฉพาะผู้ที่

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การตัดสินใจ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน	รวมกันเป็นชุมชน ซึ่งต่างจากมาตรา ๖๖ ที่ใช้คำว่า “บุคคล” ซึ่งหมายถึงว่าสามารถกระทำคนเดียวได้ - การที่ให้ทรัพยากรอยู่ภายใต้หมวดสิทธิ ถือว่ายังไม่ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร จึงควรกำหนดไว้ในหมวดที่ว่าด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ และกำหนดหมวดที่เป็นกฎหมายลูกต่อไป โดยให้หมวดทรัพยากรเป็นหลัก และให้หมวดสิทธิมารองรับ
มาตรา ๗๒ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักภัยปกป้องกัน และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม <u>ยกตัวอย่างเช่น</u> - <u>จัดตั้งองค์กรชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมระดับหมู่บ้าน</u> - <u>จัดทำแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน</u> - <u>อนุรักษ์ ฟื้นฟู บำรุง รักษาสิ่งแวดล้อม</u> ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ	ยกตัวอย่างเพื่อให้มีความเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น
มาตรา ๗๔ บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นเจตจำนงให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัด	มาตรา ๗๔ วรรค ๒ นอกจากคณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายแล้ว ต้องชี้แจงต่อรัฐสภาถึงงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการด้วย การชี้แจงงบประมาณระดับชาติยังสอดคล้องกับการดำเนินงานระดับท้องถิ่นตามมาตรา

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม

ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
แจ้งว่าจะดำเนินการใด <u>งบประมาณเท่าใด</u> ในระยะเวลาใด เพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง	๒๖๘ วรรค ๓ ที่ระบุว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
มาตรา ๗๕ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (๑) <u>คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน</u> ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้ (๒) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพ อันนำไปสู่สภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐาน อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณสุข (๓) <u>พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม</u> สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สร้างเสริมและปลูกฝังความรู้และจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง <u>ปลูกฝังความรู้และจิตสำนึกด้านความปลอดภัย ธรรมาภิบาลและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</u> <u>ความรู้รักสามัคคี ความ</u>	มาตรา ๗๕ (๓) เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มการสร้างเสริมและปลูกฝังความรู้และจิตสำนึกด้านความปลอดภัย ธรรมาภิบาล และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ด้วย

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
มีระเบียบวินัย พัฒนาคุณภาพผู้ประกอบวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา และจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างเหมาะสมและเพียงพอ (๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับความต้องการในแต่ละพื้นที่ (๕) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้ (๖) อนุรักษ์ ฟื้นฟู ปกป้อง และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องปลูกฝังและส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าว	
มาตรา ๘๓ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้ (๑) สนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีโดยอาศัยกลไกตลาด และสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยต้องยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือการจัดให้มีสาธารณูปโภค	มาตรา ๘๓ (๑) ตัดเรื่อง “เศรษฐกิจเสรี” ออกเพื่อความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
(๒) สนับสนุนให้มีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการประกอบกิจการ (๓) ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีอากรให้มีความเป็นธรรม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม (๔) รักษาวินัยการเงินการคลัง เพื่อสนับสนุนเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (๕) จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง (๖) กำกับให้การประกอบกิจการมีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ป้องกันการผูกขาดตัดตอนไม่ว่าโดยทางตรงและทางอ้อม และคุ้มครองผู้บริโภค (๗) ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชน และส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และการประกอบอาชีพ (๘) ส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงานเด็กและสตรี จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ และระบบไตรภาคีที่ผู้ทำงานมีสิทธิเลือกผู้แทนของตน จัดระบบประกันสังคม รวมทั้งคุ้มครองให้ผู้ทำงานมีคุณค่าอย่างเดียวกัน ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ได้รับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ (๙) คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาด ส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อวางแผนการเกษตรและรักษา	

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
ผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร (๑๐) ส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์ หรือการรวมกลุ่มของประชาชนในการดำเนินกิจการด้านเศรษฐกิจ (๑๑) จัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐในทางเศรษฐกิจ และต้องใช้ความระมัดระวังในการกระทำใดอันอาจทำให้สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอยู่ในความผูกขาดของเอกชนอันอาจก่อความเสียหายแก่รัฐ (๑๒) คุ้มครองและส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งการสนับสนุนการรวมกลุ่มของผู้ประกอบวิชาชีพ	
มาตรา ๘๕ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และพลังงานดังต่อไปนี้ (๑) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านต่าง ๆ โดยจัดให้มีกฎหมายเฉพาะด้าน จัดงบประมาณสนับสนุนการศึกษาค้นคว้า วิจัย และให้มีสถาบันการศึกษาและพัฒนา จัดให้มีการใช้ประโยชน์จากผลการศึกษาและพัฒนา จัดให้มีระบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสม (๒) ส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคิดสิ่งใหม่ รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (๓) เผยแพร่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และสนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักด้านวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต	ม. ๘๕ (๔) กล่าวถึงพลังงานทดแทนจากธรรมชาติ แต่ว่าในความจริงโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่ง มีการทำให้น้ำเสียกลายเป็นพลังงานได้คือ ก๊าซชีวภาพ และไม่ได้อมาจากธรรมชาติ จึงควร

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
(๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทนพลังงานหมุนเวียนซึ่งได้จากธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ	๑. ตัดคำว่า “ได้จากธรรมชาติออกไป” ๒. หรือควรเป็นพลังงานหมุนเวียนซึ่งได้จากธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ
มาตรา ๒๐๘ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ โดยศาลต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้ยื่นฟ้อง การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ	เพิ่มเติมประโยค “โดยศาลต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้ยื่นฟ้อง”
มาตรา ๒๕๓ ในวาระเริ่มแรก ให้ดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังต่อไปนี้ ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด (๑) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดรายละเอียดเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพตาม มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๔ บทบัญญัติในส่วนที่ ๗ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ส่วนที่ ๘ สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ส่วนที่ ๙ สิทธิในการได้รับการบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ ส่วนที่ ๑๐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน ส่วนที่ ๑๒ สิทธิชุมชน กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคตามมาตรา ๖๐ วรรค ๒ กฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์การอิสระตามมาตรา ๖๖	เพิ่มเติมเพื่อให้มีการจัดตั้งกฎหมาย

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอต่อการปรับร่างรัฐธรรมนูญ	เหตุผลประกอบ
วรรค ๒ กฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาตรา ๘๐ (๖) และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองตามมาตรา ๘๖ (๕) ภายในหนึ่งปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ (๒) กฎหมายตามมาตรา ๘๕ (๑) และมาตรา ๑๖๓ วรรคสาม ภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้	รองรับเรื่องการจัดตั้งองค์กรอิสระ

หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ หมายถึง ข้อความที่ขอให้แก้ไขเพิ่มเติม
ขีดทับ หมายถึง ข้อความที่ขอให้ตัดออก

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทั่วไป

ในบทเฉพาะกาลต้องระบุระยะเวลาในการร่างกฎหมายแต่ละฉบับให้เสร็จ

องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ในการจัดทำกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์การอิสระตามมาตรา ๖๖ วรรค ๒ ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์การอิสระ ดังนี้

- เพื่อให้บริษัทที่ปรึกษาดำเนินการศึกษผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นอิสระจากเจ้าของโครงการ องค์การอิสระจึงควรมีหน้าที่คัดเลือกบริษัทที่ปรึกษา และควรมีฝ่ายวิชาการของตนเองในการตรวจสอบการดำเนินงาน
- ค่าใช้จ่ายในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ควรเป็นภาระของเจ้าของโครงการ แต่เพื่อให้การศึกษผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอิสระจากเจ้าของโครงการ องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมจึงควรมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเงินค่าใช้จ่ายนี้ซึ่งควรจัดตั้งเป็นกองทุน
- ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการดำเนินการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินโครงการตามข้อเสนอแนะในรายงานการศึกษา โดยให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบด้วย
- มีหน้าที่ตรวจสอบการจกกระบวนการการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งจัดโดยบริษัทที่ปรึกษา เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

๒. การแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม ควรดำเนินการดังนี้

- ให้ขยายความคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ให้ครอบคลุมเรื่องมรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ชุมชน บ้านเรือนริมน้ำ ฯลฯ
- ให้ขยายความคำว่า “ทรัพยากรธรรมชาติ” และ “การประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม” ให้ชัดเจน

ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ต้องจัดให้มีการตรากฎหมายลำดับรองและต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับอื่นใดที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับรองสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน
๒. พัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญให้แก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม
๓. จัดให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม

สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑. ควรผลักดันพระราชบัญญัติป่าชุมชนให้มีผลบังคับใช้
๒. ควรยกเลิกกฎหมาย อุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ขับไล่ชาวบ้านออกจากป่า และควรยกเลิกการเตรียมการในการประกาศพื้นที่ป่าเทือกเขาเพชรบูรณ์ให้เป็นพื้นที่มรดกโลก รวมทั้งป้องกันและแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนในเรื่องของการสร้างเขื่อน และการเปิดประตูเขื่อนที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจด้านสิ่งแวดล้อม

เสนอให้มีการออกมาตรการที่ควบคุมการจัดการทรัพยากรระดับต้นน้ำ เนื่องจากกฎระเบียบที่มีอยู่ไม่ครอบคลุมถึงคนที่อยู่ระดับต้นน้ำ เช่น ชาวม้งในพื้นที่สูง รวมทั้ง ควรมีการทบทวนนโยบายการอพยพชาวเขมายังพื้นที่ราบ เนื่องจากการเปิดให้เขามีพื้นที่เพิ่มขึ้น คือ พื้นที่ทำมาหากินเดิมที่อยู่บนภูเขา และพื้นที่ในที่ราบ

เพิ่มเติมในหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑. เสนอให้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนและผลักดันให้มีการดำเนินการในทางปฏิบัติ (เช่น การออกพระราชบัญญัติ) และเสนอให้องค์กรส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติได้เลย
๒. เสนอให้มีการจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล อำเภอ ที่มาจากความต้องการของประชาชน และมีการจัดทำอย่างเป็นระบบมาตรฐาน เช่น แผน ๕ ปี

๓. เสนอให้มีการรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ระดับท้องถิ่น รวมทั้งข้อระเบียบ บัญญัติ ท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปและสื่อมวลชนรับทราบและเป็นการป้องปรามการกระทำผิด เช่น การบุกรุกป่า

๔. เสนอให้มีการประเมินผลการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (จากการที่จะให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นราชการ) และควรมีการจัดทำกฎ ข้อบังคับในกรณีที่ไม่ผ่านการประเมินด้วย

๕. เสนอให้มีการจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับตำบล อำเภอ เทศบาล โดยเป็นไปตามวาระของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๖. เสนอให้มีการทบทวนและปรับโครงสร้างหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมจังหวัด ซึ่งปัจจุบันเป็นคนจากกรมป่าไม้ ทำให้ทราบเพียงมิติเดียวของสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถมองในภาพรวม หรือแก้ไขปัญหาอื่นๆ ได้ เช่น มลพิษทางน้ำ

๗. ควรจัดให้มีการจัดทำผังเมืองตามความต้องการของประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน

๘. เสนอให้มีการขยายผลการทำบูรณาการแผนทั้งจังหวัด ซึ่งในขณะนี้ มีโครงการนำร่องที่ จังหวัดกระบี่และอุดรดิตถ์

๙. เสนอให้มีองค์กรระดับจังหวัด ตำบล ชุมชน พื้นที่ จังหวัด ชชาติ เป็นองค์กรอิสระ เพื่อดูแลตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑๐. เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเน้นเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและบทบาทขององค์กร ให้กว้างกว่าระดับท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงการทำงานกับภาครัฐ

๑๑. เสนอให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องแก้ที่เหตุ คือ ตัวเอง (ตัวบุคคล) ดังนั้น จึงต้องเริ่ม ที่การศึกษา โดยต้องทำอย่างจริงจัง และต้องอาศัยความตั้งใจจริงของผู้นำในจังหวัด (ผู้ว่าราชการ จังหวัด) และต้องมีแผนแม่บทอย่างชัดเจนโดยต้องบูรณาการหน่วยงานทุกส่วนเข้าด้วยกัน

๑๒. เสนอให้ปรับเปลี่ยนช่องทางของกองทุนสิ่งแวดล้อมหรือองค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อมให้ ชุมชนเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

เพื่อให้การปกครองในท้องถิ่นต่างๆ สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชน ในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและมีธรรมาภิบาล

การติดตามตรวจสอบความเป็นธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

๑. รัฐธรรมนูญควรมีผลบังคับใช้ (โดยมีเงื่อนไขเวลาที่แน่นอน) โดยเฉพาะสิทธิด้าน สิ่งแวดล้อม โดยกำหนดกระบวนการที่ทำให้กฎหมายนำไปสู่การปฏิบัติจริง (ไม่อยู่เฉพาะแต่ใน กฎหมายเท่านั้น)

๒. การติดตามตรวจสอบของประชาชนควรครอบคลุมทุกชั้นตอนตั้งแต่การริเริ่มโครงการจนกระทั่งโครงการเสร็จสิ้น โดยภาครัฐหรือเจ้าของโครงการต้องตอบสนองคำร้องของประชาชน

๔. ปฏิรูประบบกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่กระจัดกระจายอยู่ในปัจจุบันให้เป็นหนึ่งเดียวเพื่อความสะดวกในการนำมาใช้และปรับปรุงพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม ๒๕๓๕

๕. การติดตาม ตรวจสอบ โครงการและการทำงานของภาครัฐต้องมีกระบวนการที่ง่ายและสะดวก

.....